

Πλύνε, σαπύνεισε, βγάλε μπουνγάδα
Με γληγοράδα,
Πετάξον μιά σιγμὴ στὸ μαγερεϊό,
Φέρε καὶ καμμιὰ βόλτα μὲ τὴ σκοῦπα,
Πρόφτασε πὺν ξεχείλισεν ἡ σοῦπα
Καὶ ξαναγύρισε στὸ πλυσταρεϊό.

Στὴ μοναξιά, μὲς τὰ νερά, μὲς τὸν καπνὸ,
Μὲς τὸ μονότονο τῆς σκάφης σου ρυθμὸ,
(Ρυθμὸ κάνει πὺν στάζει κ' ἡ ἀλυσίδα,
Καὶ πὺν χορεύει στὴν αἰλὴ ἡ βροχή....)
Δουλεύει τ' ὄνειρο κ' ἡ προσευχή
Κι ἀνοιγῶν τὰ σκοινιῶν σώνεται ἡ σίβη...

Νά μεσημέρι! Μαζετήκαμε ὅλοι
Με γουρλωμένα μάτια σὰ διαβόλοι,
Κ' ἔχεις κενώσει, κόψει τὸ ψωμί.
Αρωμένη, λούτσα κι ἀνασκουμπωμένη
Χάφτεις, κ' ἡ γλώσσα σου ἡ τσουρουφλισμένη
Δούζεται μ' ἄσπρο τσουχτερό κρασί.

Καὶ γύρω σου ἐμεῖς ἄντρες, ἕνας, ἕνας,
Τῆς γλώσσας παλλημάκια καὶ τῆς πέννας
Τρώμε σκυφτοὶ μὲ σκέφες χίλιες δυό.....
Χαμογελῶντας σὺ μᾶς καμαρώνεις,
ἡ γυναικοῦλα! Ξαναδυναμώνεις
Καὶ πᾶς νὰ ὀνειρεντῆς στὸ πλυσταρεϊό!...

ΒΑΣΗ-ΛΑΚΗΣ

Γ. ΝΤ' ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΟ

Η ΤΖΟΚΟΝΤΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Ν. ΠΟΡΙΩΤΗ

ΜΕΡΟΣ Δ'.

(Δωμάτιο ισόγειο, κατώστρο, ἀπλό, μὲ δυὸ τοίχους — πὺν σχηματίζουν ἀγκωνή — σχεδὸν ὀλάνοιχτους πρὸς τὸ φῶς μὲ μιὰ σερὰ τζαμιῶτά, σὰν τεπιδάριο ἀρχαίου λουτροῦ. Τὰ στόρια εἶναι σηκωμένα· μὲς ἀπὸ τὰ γυαλιὰ φαίνονται οἱ ροδοδάφνες, οἱ μυρμιέες, τὰ σκοῖνα, τὰ πεῦκα, οἱ χρυσὲς ἀμμουδιές, ὅπου εἶναι σκορπισμένα ξερὰ φύκια, — φαίνεται ἡ θάλασσα ἀκίματη μὲ λατίνια παρνιά σκορπισμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, τὸ εἰρηνικὸ στόμα τοῦ Ἀρνου, πέρ' ἀπὸ τὸν ποταμὸ τὰ γερὰ χαμόδετρα τοῦ Γόμπου, οἱ στάνες τοῦ Σάν-Ροσφόρε, τὰ μακρυνὰ βουνὰ τῆς μαροφώρας Καρράδας.

Μιὰ θύρα πὺν πηγαίνει στὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ εἶναι στὸν τρίτο τοῖχο. Ἀπὸ τὸ ἕνα πλάι τῆς θύρας, ἐπάνω σὲ μιὰ κονσόλα, εἶναι ἡ Γυναικα μὲ τὸ μπουνκετάκι τὸ γνωστὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀντρέα Βερόνικου, — νέα φιλενάδα, πὺν ἦλθε ἀπὸ τὸ ἄλλο σπιτί σὰν πιστὴ συντροφιά, καὶ εἶναι ὅμως τὰ ὠραία τῆς χέρια ἀνέγγιχτα πάντα, μὲ χάρη ἐμψυχωμένα πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδιάς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο πλάι εἶναι μιὰ παλιά **ὀπινέντα** — τοῦ καιροῦ τῆς Ἑλλάς Μπαταιόκη, δονκέσσας τῆς Δούκισσας — μὲ κάσσα ἀπὸ σκοτεινόχρωμο ξύλο ψηφοθετημένο μὲ ἀσπρονδερὰ κόψιδια, πὺν τὴν ἀναβαστάζουνε μικρὲς Καρνατίδες χρυσωμένες, τοῦ ρυθμοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας, μὲ τις τέσσερες τις πατήθρες τῆς ἐνωμένες σὲ σχῆμα λύρας.

Εἶναι ἀπομεσήμερο τοῦ Σεπτεβρη. Τὸ χαμόγελο τοῦ Θέρους πὺν φεύγει, λὲς καὶ μαγεῖται ὅλα τὰ πράγματα. Στὸ ἐξημικὸ δωμάτιο εἶναι αἰσθητὴ ἡ παρουσία τῆς μουσικῆς ψυχῆς πὺν κοιμᾶται στὸ βᾶθος τοῦ λησμονημένου ὀργάνου, σὰν νὰ γγίζονται ὡς κ' οἱ κλειστὲς οἱ κόρδες ἀπὸ τὸ ρυθμὸ πὺν μετράει τὴ γαλήνη τοῦ γειτονικοῦ γυαλοῦ).

ΣΚΗΝΗ Α'.

(Ἡ ΣΥΛΒΙΑ ΣΕΤΤΑΛΑ προβαίνει στὸ κατώφλι, ἐρχόμενη ἀπὸ μέσα· στέκει· κάνει λίγα βήματα πρὸς τὰ τζαμιῶτά· κοιτάζει ἀπ' ἀγνάντια μακρυνὰ, κοιτάζει γύρω τῆς, μὲ μάτια ὅσο δὲ γίνεται θλιβερά. Εἶναι στὴ στάση τῆς καὶ τὸ ἄπλερο, πὺν θυμίζει μὲν ἀόριστον ἰδέα φτερῶν ψαλιδισμένων, πὺν δίνει τὸ ἀόριστο συναίσθημα μιᾶς δυνάμεις ταπεινωμένης καὶ κολοβῆς, μιᾶς εὐγένειας ξευτελισμένης, μιᾶς ἀρμονίας σπασμένης. Φορεῖ φόρεμα σταχτερό, ὅπου στοὺς γόρους τοῦ ἔχει ἕνα στενὸ μαῦρο σειρήτι, σὰ μιὰ γραμμὴ πένθους. Τὰ μακρυνὰ ματίκια κρύβουν τὰ κοιλιά τῆς χέρια, πὺν τὰ κρατεῖ τετωμένα κάτω στὰ πλευρὰ καὶ κάποτε σφιγμένα ἐπάνω, λιγὰ πρὸς τὰ πίσω, ὡς γὰρ νὰ τὰ κρύψει στὶς διπλές, μ' ἕνα θλιβερὸ κίνημα ντροπῆς.

Ἀπόξω, ἀνάμεσα ἀπὸ τις πυκνὲς ροδοδάφνες, παρουνιάζει μιὰ γυναικία μορφή. Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ — πὺν ἔχει τὴν ὄψη νεραϊδας καὶ ζητιάνας, μὲ τὴ στάση τοῦ ἀνθρώπου πὺν κατασκοπεύει. Ἐρχεται κλεφτὰ πρὸς τὰ τζαμιῶτά, μὲ βῆμα ἀλαφρό, ἀνασηκωνότας μὲ τὸνα χέρι τὸ φύλλο τῆς ποδιάς τῆς γαμάτο μὲ φύκια, μὲ κοχύλια καὶ θαλασσινὸς σταυρούς).

ΣΥΛΒΙΑ, (ξανοίγοντάς τινε καὶ πηγαίνοντας νὰ τὴν ἀνταμώγῃ μ' ἕνα ἀνοπάντεχο ψυχρόμυτο χαμόγελο). — ὦ, ἡ Σειρηνούλα! Ἐλα, ἔλα!

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (προχωρῶντας ὡς τὰ τζαμιά). — Μὲ θυμάσαι;

(Μένει ἀπόξω, οὕτως ὥστε ἡ μορφή τῆς φαίνεται μὲς ἀπὸ τὴ γυαλάδα τῶν τζαμιῶν, ὅπου λὲς κ' ἐξακολουθοῦν ὀλόγυρά τῆς τὸ λαμπερὸ καὶ ἀκατάπαντο τρεμούλιασμα τῶν μεγάλων νερῶν. Εἶναι κοπελλούδα, λιγὴ καὶ λιγερή: ἔχει τὰ μαλλιά ξανθοκόκκινα καὶ ἐξέπλεχα, τὸ χεῶμα τοῦ προσώπου σὰ χρυσὸ πρὸς τὸ λαδί, τὰ δόντια κάτασπρα σὰν τῆς σου πᾶς τὸ κόκκαλο, τὰ μάτια ὄρα καὶ γλαυκά, τὸ λαιμὸ λιγνὸ καὶ μακρὸ, στολισμένο μ' ἕνα γιορτάνι ἀπὸ κοχύλια, σ' ὅλο τῆς τὸ κορμὶ καὶ τὸ ἀπερίγραπτα δροσάτο καὶ σπαρταριστό, πὺν σὲ κάνει καὶ φαντάζεσαι ἕνα πλάσμα μουσκεμένο ἀπὸ ἀρμύρα, ἀναδοσμένο ἀπὸ τὴν ἀστασία τῶν κυμάτων, πὺν βγῆκε ἀπ' τοὺς κρητῶνες καὶ ποιοὺν βράχου τοῦ γυαλοῦ. Τὸ φουστάνι τῆς τὸ τοῖσινο ἄσπρο κι οὐρανί, κουρέλι καὶ ξεθωριασμένο, κατεβαίνει λίγο πῶς κάτω ἀπὸ τὰ γόνατα, ἀφήνοντάς ἀσκεπάστες τις γυμνές τῆς γάμπες· ἡ γαλαζοπὴ ποδιά τῆς σταλάζει καὶ μυρίζει ἄρμη σὰν παροκόφινον· τὰ ξυπόλυτα πόδια τῆς, ἀντίθετα πρὸς τὴ μελαχροινάδα πὺν τῆς ἔδωκεν ὁ ἥλιος, εἶναι ἀσπρόχλωμα μ' ἕναν ἀλλόκοτο τρόπο σὰν τις ρίζες τῶν φυτῶν τοῦ νεροῦ. Καὶ ἡ φωνή τῆς εἶναι γάργαρη καὶ παιδιάνικη· καὶ καίτοι ἀπὸ τὰ λόγια πὺν ξεστομίζει θαρρεῖς καὶ φέγγει μὲ μιὰ μυστηριακὴ εὐτυχία τὸ ὕψος τῆς πρόσωπου).

— Μὲ θυμάσαι, ὁμορφὴ κυρία;

ΣΥΛΒΙΑ. — Σὲ θυμάμαι, σὲ θυμάμαι.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Μὲ θυμάσαι; Καὶ ποῖα εἶμαι;

ΣΥΛΒΙΑ. — Δὲν εἶσαι ἡ Σειρηνούλα;

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ναι, μὲ θυμήθηκες. Πότε ξαναγύρισες;

ΣΥΛΒΙΑ. — Τώρα δά.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Καὶ θὰ μέινεις;

ΣΥΛΒΙΑ. — Γὰρ πολὺν καιρὸν ἀκόμα.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ὡς τὸ χειμῶνα, ἴσως.

ΣΥΛΒΙΑ. — Ἴσως.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Κ' ἡ κορούλα σου;

ΣΥΛΒΙΑ. — Σήμερα τὴν καρτερῶ. Θάρρη.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Μπεάτα! Δὲν τὴ λένε Μπεάτα;

ΣΥΛΒΙΑ. — Ναι, Μπεάτα.

ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ἐσὺ τῆς ἔβαλες αὐτὸ τὸ ὄνομα; Μπεάτα, ὅχι Μπεατρίττα. Ὅταν εἴτανε ἐδῶ, ἦθελ' ἀπὸ μέσα κάθε μέρα κι ἄστρα: τᾶστρα τῆς θάλασσας. Σοῦ τῶχει πωμένο; Ἦθελε νὰ μ' ἀκούη νὰ τραγουδῶ. Σοῦ τῶχει πωμένο;

ΣΥΛΒΙΑ. — Ναι, μοῦ τῶχει πωμένο. Σὲ θυμάται καλά. Σ' ἀγαπάει.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Μ' ἀγαπάει; Τὸ ξέρω. Μοῦδινε κάθε μέρα τὸ ψωμί τῆς.

ΣΥΛΒΙΑ. — Ὅτι τῶχης κάθε μέρα, ἅμα θείλης. Ψωμί καὶ προσφάγι, Σειρηνούλα, πρῶτ' καὶ βράδου, ὅποτε σ' ἀρέσει. Μὴν τὸ ξεχνᾷς.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Πρῶτ' καὶ βράδου θὰ σοῦ φέρνω ἀπὸν ἄστρο. Θέλεις ἕνα; ἕνα ὁμορφό; πῶς μεγάλο ἀπὸν χέρι;

(Ἡ ΣΥΛΒΙΑ ΣΕΤΤΑΛΑ, καταταραγμένη, μ' ἕνα ἀθελο κίνημα τραβᾷ πρὸς τὰ πίσω τὰ μπράτσια τῆς).

ΣΥΛΒΙΑ. — Ὅχι, ὅχι! Φύλαξέ το τῆς Μπεάτας.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (μὲ μεγάλη ἀπορία). — Δὲν τὸ θέλεις;

ΣΥΛΒΙΑ. — Πές μου καλῆτερα πῶς ζῆς, πές μου πῶς περνᾷς τις μέρες σου. Εἴν' ἀλήθεια πῶς μιλάς μὲ τις Σειρήνες τοῦ γυαλοῦ; Πές μου, πές μου, Σειρηνούλα.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. —

Εἴμασταν ἐφτά ἀδερφοῦλες
στὶς κροινὲς καθρεφτισμένες,
κι ὅλες εἴμαστε ὁμορφοῦλες.

— Ἀπὸ τὸν ἀνθὸ τοῦ σκοῖνου

δὲ ζυμώνεται ψωμί,

κι ἀπ' τῆς βασινῆς τὰ μοῦρα

δὲ στραγγίζεται κρασί,

καὶ δὲ φαίνεται ἀπὸ γνέμα

χαρταριοῦ λιγὸ παρνί —

εἶπεν ἡ μάνα στὶς ἀδερφοῦλες,

στὶς κροινὲς καθρεφτισμένες,

πὺν ὅλες εἴμαστε ὁμορφοῦλες.

Ἡ πρώτη γὰρ νὰ κλώθῃ

κ' ἦθελε τὰ χρυσὰ δ' ὀράχτια·

ἡ δεύτερη νὰ φαίῃ

κ' ἦθελε τις χρυσὲς σαίττες·

ἡ τρίτη γὰρ νὰ ὀρβῃ

κ' ἦθελε τὰ χρυσὰ βελόνια·

ἡ τέταρτη γὰρ νὰ κενώνῃ

κ' ἦθελε τὰ χρυσὰ ποτήρια·

ἡ πέμπτη νὰ κοιμᾶται

κ' ἦθελε τὰ χρυσὰ στρωσίδια·

ἡ ἕκτη νὰ ὀνειρεῖται

κ' ἦθελεν ὄνειρα χρυσὰ·

κ' ἡ στερὴ νὰ τραγουδᾷ,

γὰρ νὰ τραγουδᾷ μονάχα,

καὶ δὲν ἦθελε τίποτα.

(Γελᾷ μ' ἕνα μικρὸ γέλιο καὶ ἄγριο, πὺν θαρρεῖς ντυνιτίζει ἐπάνω στὰ στραφτερά τῆς δόντια).

— Σ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἱστορία;

ΣΥΛΒΙΑ, (σκληρωμένη ἀπὸ τὴ χάρη ἐκείνης τῆς ἀθώας). — Τέλειωσε κι ὅλα: Γιατί δὲ λὲς καὶ παρακάτω;

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ἄν κάτσης ἐκεῖ, ἀγῶθ' σὲ κοιμῶσω ὅπως τὴν κοιμῶσα τὴν κορούλα σου πᾶν στὴν ἀμμουδιά. Δὲ νυστάξεις αὐτὴ τὴν ὥρα; Εἶναι καλὸς ὁ ὕπνος τὸ Σεπτέβρη.

Ὁ Σεπτέβρης ἀπ' τὴ ραχοῦλα

πᾶει στὸν κάμπο τὴ δροσούλα

καὶ τὴν Κάρα στὸ μνημόρι.

Ἀμήν.

ΣΥΛΒΙΑ. — Ὅχι, λέγε παρακάτω τὴν ἱστορίαν σου, Σειρηνούλα.

Ἡ ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. —

Ἡ ἐλὶὰ μαυροφρονιτῶνει

κ' ἡ λύπη παλιώνει :
λάδι καὶ λύπη στὸ πατητήρι.
Ἀμήν.

ΣΥΛΒΙΑ. — Λέγε παρακάτω τὴν ἱστορίαν σου,
Σειρηνούλα.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Πού σταθήκαμε ;

ΣΥΛΒΙΑ. — « Καὶ δὲν ἤθελε τίποτα ! »
(Διακοπή).

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ἄ, νά :

— Ἀπὸ τὸν ἀνθὸ τοῦ σκοίνου
δὲ ζυμώνεται ψωμί,
κι ἀπ' τῆς βασιναῖς τὰ μοῦρα
δὲ στρογγίλλεται κρᾶσι,
καὶ δὲ φαίνεται ἀπὸ γνέμα
χορταριοῦ λιγὸ παννὶ —
εἶπεν ἡ μάνα στὶς ἀδερφούλες,
στὶς κρουνὲς καθρεφτισμένες,
ποὺ ὅλες εἴμαστε ὁμορφούλες.
Κ' ἡ πρώτη μας ἐκλωσε
στρήφοντας μὲ τὰδράχμιν τὴν καρδιά της,
κ' ἡ δευτέρα ἔφανε
μαῦρο παννὶ τῆς λύπης,
κ' ἡ τρίτη μας ἔρραψε
ἓνα πονκάμισο φαρμακωμένο,
κ' ἡ τέταρτη συγκύρισε
τροπέζι μαγεμένο,
κ' ἡ πέμπτη ἀποκοιμήθηκε
στὰ στρωσίδια τοῦ χάρου,
κ' ἡ ἕκτη εἶδε τὸ χρυσόνειρο
στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ χάρου.
Ἐκλαψε ἡ μάνα θλιβερῇ
τῇ μαύρῃ της τῇ μοῖρᾳ.
Μὰ ἡ στερεὴ ποὺ τραγουδοῦσε,
μόνο γιὰ νὰ τραγουδᾷ,
γιὰ νὰ τραγουδᾷ μονάχα,
εἶχε τὴ μοῖρα τῇ χρυσῇ.

(Χαμηλώνει τὴ φωνή, τὴν κάνει μυστικὴ καὶ ἀ-
πόμακρη).

Οἱ σειρήνες τοῦ γιαιοῦ
τὴ θελήσαν γι' ἀδερφή.

(Διακοπή).

ΣΥΛΒΙΑ. — Εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια πῶς μιλάς
μὲ τίς σειρήνες ;

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (βάζοντας τὸ δάχτυλό στὸ
στόμα της). — Μὴ μὲ ρωτᾷς !

ΣΥΛΒΙΑ. — Εἰν' ἀλήθεια πῶς κανεὶς δὲν ξέρει
ποῦ κοιμᾶσαι τὴ νύχτα ;

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (μὲ τὴν ἴδια τὴ χειρονομία).
— Μὴ μὲ ρωτᾷς !

ΣΥΛΒΙΑ. — Θέλεις νὰ σοῦ δίνω ἄσυλο, ἐδῶ στὸ
σπίτι ;

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (κυττάζοντας τὴν καλὰ στὸ
πρόσωπο, σὰ νὰ μὴν εἶχε ἀκούσει τὴν ἐρώτησιν). —
Ἐχεις θλιμμένα τὰ μάτια. Δὲν ἤξερα τί εἶτανε ὁ
πόνος μου, ἀμα μὲ κυττούσες. Τώρα τὸ βλέπω : ἔ-
χεις στὰ μάτια μιὰ μεγάλη λύπη. Κάποιος σοῦ πέ-
θανε.

ΣΥΛΒΙΑ. — Ἐσὺ μονάχα θὰ μὲ παρηγορήσεις.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ποιὸς σοῦ πέθανε ;

ΣΥΛΒΙΑ. — Μὴ μὲ ρωτᾷς !

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Τώρα σὲ βλέπω : δὲν εἶ-
σαι πιά σὰν πρῶτα. Πῆγε ὁ νοῦς μου σ' ἓνα χελιδό-
νι τᾶλλουνοῦ Σεττέβρη, ποὺ δὲν εἶχε πιά τὰ μεγά-
λα του φτερά καὶ κόντευε νὰ πνιγῇ στὴ θάλασσα.
Τί σοῦ κάμανε ; Κάτι κακὸ σοῦ χουνε καμωμένα.

ΣΥΛΒΙΑ. — Μὴ μὲ ρωτᾷς ! (Ἄθελα κρύβει στὶς
δίπλες τοῦ φορέματος τὰ κουλλόχερά της. μ' ἓνα θλι-
βερό κίνημα ποὺ δὲν ξεφεύγει τὴν προσοχὴ τοῦ πλά-
σματος τοῦ γοητευτικοῦ. Καὶ αὐτὸ, ξαφνικά, σὰν
ἐξεπλήθης, ἀφήνει τὴν ἀκρα τῆς ποδιᾶς, ὥστε ὁ μι-
κρός του θαλασσινὸς θησαυρὸς πέφτει καὶ σκορπίζε-
ται στὸ ἔδαφος).

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (σκύβοντας καὶ διαλέγοντας).
— Θέλεις ἓνα ἄστρο ; ἓνα ὠραῖο ; πῶς μεγάλο κι ἂ
πόνα χέρι ; Κύττα ! (Δείχνει στὴ μισερὴ ἓνα μεγά-
λον ἀστερίδι μὲ πέντε ἀχτίνες).

— Πάρε το ! Σοῦ τὸ χαρίζω !

(Ἡ μισερὴ κουνᾷ τὴν κεφαλὴ μὲ ἀρνητικὸ τρό-
πο, σφίγγοντας τὰ χεῖλη, ὥς γιὰ νὰ σπρώξῃ κάτω
τὸν κόμπο τοῦ τῆς κλείνει τὸ λαιμό).

— Δὲν μπορεῖς ; Ἐχεις τὰ χέρια σου ἄρρωστα ;
δεμένα ;

(Ἡ μισερὴ κάνει ναι μὲ τὴν κεφαλὴ. Τὰ λόγια
τῆς ἄλλης γίνονται τρεμουλιαστὰ ἀπὸ τὴ συμπόνεση).

— Ἐπεσεσς στὴ φωτιά ; σοῦ καήκανε ; Σοῦ πο-
νᾶνε ἀκόμα ; ἢ κοντεύουνε νὰ γιαντρευτοῦνε ;

ΣΥΛΒΙΑ, (μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ μόλις ἀκούεται).
— Δὲ τᾶχω πιά.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (καθὼς ἀνασηκώνεται τρο-
μαγμένη). — Δὲν τᾶχεις πιά ! Σοῦ τὰ κόψανε ; Εἶ-
σαι κουλλή ;

(Ἡ μισερὴ κάνει ναι μὲ τὴν κεφαλὴ, φοβερὰ
χλωμή. Ἡ ἄλλη ἀνατριχιάζει ἀπὸ τὴ λύπη).

— Ὅχι, ὄχι, ὄχι ! Δὲν εἰν' ἀλήθεια.

(Κρατεῖ τὰ μάτια της στυλωμένα πρὸς τίς δίπλες
τοῦ φορέματος ὅπου ἡ μισερὴ κρύβει τὰ κουλλόχερά
της).

— Πές μου πῶς δὲν εἰν' ἀλήθεια.

ΣΥΛΒΙΑ. — Δὲν τᾶχω πιά.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Γιατί ; Γιατί ;

ΣΥΛΒΙΑ. — Μὴ μὲ ρωτᾷς.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ἀχ, τί σκληρὸ πρᾶμα !

ΣΥΛΒΙΑ. — Τὰ ἔχω χαρισμένα.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Τᾶχεις χαρισμένα ;
Ποιανοῦ ;

ΣΥΛΒΙΑ. — Τῆς ἀγάπης μου.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ἀχ, τί ἀπονη ἀγάπη !
Τί ὁμορφα εἶτανε, τί ὁμορφα εἶτανε ! Θαρρεῖς πῶς
δὲν τὰ θυμοῦμαι ; Σοῦ τᾶχω φιλημένα, τόσες, τόσες
φορὲς σοῦ τὰ εἶχα φιλήσει μ' αὐτὸ ἐδῶ στὸ στόμα.
Μοῦ δίνανε ψωμί, ἓνα ρῶδι, ἓνα φλυτζάνι γάλα....
Εἶτανε ὁμορφα σὰ νὰ σοῦ τὰ εἶχε καμωμένα ἡ Δύγη
μὲ μιὰ πνοή, ἄσπρα σὰν τὸν ἀφρὸ τῆς θαλασσιᾶς,
λεπτότερα κι ἀπ' τὰ κεντήματα ποὺ κάνει ὁ ἀνεμὸς
στὴν ἀμμουδιά· σαλεύανε σὰν τὸν ἥλιο στὸ νερό,
λαλούσανε καλῆτερα κι ἀπὸ τὴ γλώσσα κι ἀπὸ τὰ
μάτια, ὅ,τι λέγανε εἶτανε σὰ λόγος πονετικός, ὅ,τι
πιάνανε γιὰ νὰ χαρίσουν γινόταν ὅλο μάλαμα. Τὰ
θυμοῦμαι : τὰ βλέπω, τὰ βλέπω. Μιὰ μέρα παίζα-
νε μὲ τὴ χλιαρὴ τὴν ἀμμουδιά : ὁ ἄμμος περνοῦσε σὰν
ἀπὸ σήττα μὲς ἀπὸ τὰ δάχτυλά τους, καὶ τοὺς ἄ-
ρεσε αὐτὸ τὸ παιγνίδι· κ' ἡ Μπεάτα τὰ κύτταζε
καὶ γελοῦσε· κ' ἐγὼ ποὺ τὰ κύτταζα, εἶχα τὴν ἴδια
τὴν χαρὰ. Μιὰ μέρα ξεφλουδίζανε ἓνα πορτοκάλι·
καὶ τὸ κάνανε φέτες-φέτες, καὶ μοῦπεσε καὶ μένα
μιὰ, κ' εἶτανε γλυκιὰ σὰ μελόπηττα. Μιὰ μέρα
βάζανε ἓνα παννάκι γύρω στὸ πόδι τῆς μικρῆς, ποὺ
ἐκλαίγε γιατί τὴν εἶχε τσιμπήσει ἓνα καβουράκι·
κι ὁ πόνος ἔπαψε στὴ στιγμὴ, κι ἡ μικρὴ ἄρχισε
νὰ τρέχῃ στὴν ἀκρογιαλιά. Μιὰ μέρα παίζανε μ' ἐ-
κείνα τὰ ὁμορφα τὰ σγουρά, καὶ κάθε σγουρὸ γενό-
τανε καὶ δαχτυλίδι γιὰ τὸ κάθε δάχτυλο, κ' ὕστε-
ρα ξαναρχίζανε, καὶ πάλι ξαναρχίζανε· καὶ ἡ Μπεά-
τα ἀποκοιμήθηκε μὲ τὴ δροσιὰ στὸ στόμα....

ΣΥΛΒΙΑ, (σὰν πνιγμένη). — Μὴ λές πιά ! Μὴ
λές πιά !

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ἀχ, τί ἀπονη ἀγάπη !
(Διακοπή. Μένει συλλογισμένη).

— Καὶ τώρα ποῦ ἴθαι ; Μακρὰ πὸ σένα,
μόνα τους, στὸ χῶμα, βαθιά.... Τᾶχουνε θυμμένα ;
Ποῦ ; Σὲ κανένα ὠραῖον κῆπο ;

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ*

§ 18

Τὰ ἦθη του.

Ὁ Ζήτρος κάνει τὴ χαρὰ, χορὰ γιὰ τότε γιὸ του
καὶ κάλεσε τὴν Κλεπτουριά, τὰ δώδεκα Πρωτᾶτα.
Τὸ Λάπα δὲν τὸν κάλεσε, τὸ μαῦρο ψυχοπαῖδι.
Ὅλοι πηγαίνουν κέρασμα κριάρια μὲ κουνούδια,
κι ὁ Λάπας πάει ἀκάλεστος μὲ ζωντανὸν ἀλάφι,
Στ' ἀσὴμι καὶ στὸ μάλαμα καὶ στὸ μαργαριτάρι.
Κανένας δὲν τὸν λόγιασεν ἀπὸ τοὺς καλεσμένους.
Ἡ Ζήτρανα τὸν λόγιασεν ἀπὸ τὸ παραθύρι.
— Καλῶς τὸ Λάπα πῶρχειται μ' ἀλάφι στολισμένο.
Στρῶσε τοῦ Λάπα στὸν ὀντᾶ, τοῦ Τρίτσα στὴν
[κρεββάτα,
Στρῶσε καὶ τῶν παληγαριῶν ἀπ' ὅλα τὰ Πρωτᾶτα.

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 281.

Βλέπομε ἀπὸ τὸ Τραγοῦδι πῶς ἡ ζωὴ τους
δὲν εἶτανε καὶ δὲν μπορούσε νὰ εἶναι, πόλεμος πάν-
τα. Καίρους καιροὺς συχάζανε τάρματα. Ἐπὸσταί-
νε ὁ Ἄρης, καὶ ζυπνοῦσαν οἱ ἄλλες Θεότητες ποὺ
ἔχουνε Ὀλυμπό τους ὅλον τὸν κόσμον. Ζυπνοῦσαν
στὴν ψυχὴ τους τὰ πάθη, οἱ χαρὲς κ' οἱ λύπες τῆς
κοινῆς ζωῆς, ποῦ λές καὶ γλυκοφάγγουνε κάποτες
στὰ τραγοῦδια τους ἀνάμεσ' ἀπὸ τοῦ μπαρουτιοῦ
τὸν καπνὸ. Μὰ καὶ σὰ φωλιάζανε ἀκοινώνητοι στ'
ἄγρια λιμέρια τους, καὶ σὰν ἔτρεχαν ἀπὸ βουνὸ σὲ
βουνὸ μὲ τὸ καροφύλλι, ἄφηνε ποῦ δὲν ἔλειπε πο-
τὲς τὸ τραγοῦδι. βρισκανε καιρὸ γιὰ τοὺς εἰρηνικοὺς
ἐκείνους ἀγῶνες, ποὺ στὰ χρόνια μας τοὺς πήρανε
ἀπὸ καιροῦ παλαιότερους μὲ τᾶψυχά τους ὀνόμα-
τα, λησμονώντας πῶς τοὺς πῶς ἀντρίκειους τοὺς εἶ-
χαμε στὴ ζωὴ μας καὶ στὴ γλώσσα μας ὡς τὰ
προχτές. Ρίχτανε στὸ σημάδι, βγαίνανε στὸ τρέξι-
μο, στὸ πῆδημα, στὸ λιθάρι, ὡς καὶ στ' ἀθλητικά
τους φυλάγοντας τὴν παράδοσιν τῆς φυλῆς μ' ἑλλη-
νικὸ ὄχι Λεξικό, παρὰ ψυχόρητο κ' αἴσθημα. Τὸ
πῶς αὐστήσαμε σήμερα Μακραθωνικὸ «δρόμον» δὲ μᾶς
φαίνεται κι ἄτοπο. Τρέξιμο εἶναι καὶ θὰ γυμνάσῃ.
Εἶναι καὶ τρέξιμο ἱστορικόν. Ὅμως μᾶς φαίνεται
σὰν ἀφύσικο, σὰν ἀφιλότιμο, ποῦ τοῦ Νικοτσάρα,

λόγου χάρι, τὰ περιζήκουστα τρεξίματα μῆτε στο-
χαστήκαμε νὰ τὰ καθιερώσουμε ἐθνικά. Καθὼς μῆ-
τε ὀνειρευτήκαμε νὰ συστήσουμε ἀγῶνα καρτερικό,
γιὰ βᾶσταγμα πείνας, δ' ἔφακε κι ἀγρυπνίας, ποῦ οἱ
Κλέφτες αὐτὸ δὲν τὸ εἶχανε μῆτε γιὰ γύμνασμα,
παρὰ εἶτανε ἡ ζωὴ τους ὅλη τέτοια. Ἐπειδὴ πόσες
φορὲς δὲν τὸ θάρρεψε ὁ ἐχθρὸς πῶς ὕστερ' ἀπὸ τρία
μερόνυχτα πείνα, δίψα κι ἀγρυπνία θὰ παραδοθῶνε,
κι ὅμως ἄξαφνα ξαναζωντανεύανε, χυμίζανε ἀνά-
μεσ' ἀπὸ τᾶσκέρια τῆς, καὶ γλυτώνανε ἄβλαστοι.

Ἔτσι καὶ στοῦ πόνου τὸ βᾶσταγμα. Γνωρίζον-
τας τί βᾶσανα τοῦ, προσμένανε ἂν τοὺς ἐπικνε ὁ ἐχ-
θρὸς, προτιμοῦσαν πάντα τὸ σκότωμα. Μιὰ ὅμως
καὶ πιανόντανε, μῆτε σούβλισμα, μῆτε ψήσιμο, μῆ-
τε ζωντανὸ γδάρισμα δὲν τοὺς ἐθγάζε στεναγμοῦ, δὲν
τοὺς ἔχυνε δάκρυο. Τὸ πολὺ κανένα βρισίδι στὸν
Τοῦρκο, κάποτες ὅμως καὶ τραγοῦδι ἀντὶς βρισίδι.
Καλὸ μολόβι, εἶτανε ὁ χαίρετισμός τους στὸ κέρα-
σμα. Σπαρτιατισμός ποῦ μᾶς φέρνει τρόμον ἐμᾶς
τοὺς Ἕλληνες τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ.

Σὰν ἀπόθνησκε Κλέφτης στὸν πόλεμον, πρῶτο
τοῦ παρακάλιο εἶτανε νὰ κόψουνε οἱ κολλίγηδες τὸ
κεφάλι του, νὰ μὴν τὸ πάρῃ ὁ Τοῦρκος. Μηγαρίς
δὲν τὸ λείει καὶ τὸ Τραγοῦδι ;

(Διακοπή. Ἡ μισερὴ κρατεῖ τὰ βλέφαρα κλειστά καὶ ἀκουμπᾷ τὴν κεφαλὴν στὸ τῆγμα, ὅπου καθρεφτίζεται τὸ τρεμούλιασμα τῆς θάλασσας).

— Τὰ εἶδες νὰ τὰ παίρνουν καὶ νὰ φεύγουν; Τί ἄσπρα ποῦ εἶτανε! Τέχουνε βουτηγμένα σὲ δυ νατὸ μπάλσαμο. Ἀμὲ τὰ δαχτυλίδια; Μαζὶ μ' ὅλα τὰ δαχτυλίδια; Εἶχες ἓνα μὲ μιὰ πέτρα πράσινη, κ' ἓνα μὲ τρία μαργαριτάρια, κ' ἓνα πλεχτὸ μὲ μάλαμα καὶ σίδερο, κ' ἓνα ἴσιο, ἓνα γυράκι γυαλιστερό, κι αὐτὸ μονάχο εἶτανε στὸ παραδαχτυλάκι.

(Διακοπή. Μιὰ ἐκφραση ἀπερίγραπτη φανερώνεται στὸ πρόσωπο τῆς μισερῆς, ἐνῶ ἐγκαταλείπει τὰ μπράτσα τῆς πλάι στὰ πλευρά της, χαμηλώνοντας τὸ συμμαζωμά τους).

— Τί συλλογιέσαι; Τὰ ὀνειρεύεσαι; Ἄν σοῦ ξαναῤῥιζανε ζεστά....

(Ἡ μισερὴ ἀνοίγει τὰ μάτια καὶ ἀνασκιρτᾷ, σὰν τὸν ἄνθρωπο ποὺ ξυπνᾷ ξαφνικά. Τὰ μπράτσα τῆς ἀναταράσσονται).

Τί ἔχεις;

ΣΥΛΒΙΑ. — Παράξενο εἶναι: ἀληθινὰ κάποιες φορὲς μοῦ φαίνεται πὼς τᾶχω πάλι, μοῦ φαίνεται πὼς νοιώθω τὸ αἶμα νὰ κατεβαίνει στὰ δάχτυλα ὡς τὴν ἄκρη. Τὴν ὥρὰ ποὺ μιλοῦσες, τὰ εἶχα.... εἶτανε πιὸ ὁμορφα, Σειρηνούλα.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Πιὸ ὁμορφα;

ΣΥΛΒΙΑ. — Ἐσὺ θὰ μὲ παρηγορήσεις, Σειρηνούλα. Δὲν μπορῶ νὰ πιάσω τὸ ἄστρο σου, μὰ μπορῶ καὶ βλέπω τὰ μάτια σου κι ἀκούω τὴ φωνή σου. Μείνε κοντὰ μου, τώρα ποὺ σὲ ξαναβρῆκα. Κ' ἐγὼ θὰ σὲ ἤθελα γι' ἀδερφή μου.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Ἦθελα νὰ σοῦ δινὰ τὰ χέρια μου, ἂν δὲν εἶτανε τόσο ἄγρια καὶ μελαψά.

ΣΥΛΒΙΑ. — Εἶναι καλότυχὰ τὰ χέρια σου ἀγγιζοῦνε τὰ φύλλα, τὰ λουλούδια, τὸν ἄμμο, τὸ νερό, τίς πέτρες, τὰ παιδιὰ, τὰ ζῶα, ὅλα τὰ θῶα πράγματα. Εἶσαι καλότυχη, Σειρηνούλα, ἐσὺ: ἡ ψυχὴ σου γεννιέται κάθε πρωτὶ. Πότε εἶναι μικρὴ σὰ μαργαριτάρι, πότε εἶναι μεγάλῃ σὰν τὴ θάλασσα. Δὲν ἔχεις τίποτα ἐσὺ καὶ τὰ ἔχεις ὅλα· δὲν ξέρεις τίποτα καὶ τὰ ξέρεις ὅλα....

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ, (γυρῶντας ἄξαφνα καὶ κρόβοντας τὴν ὀμῖα). — Τέκουσες τὸ κοπάδι τὰ πουλιά; Κύττα, κύττα πόσα χελιδόνια στὴ θάλασσα! Εἶναι παρὰ πᾶν ἀπὸ χίλια: ἓνα σύννεφο ζωντανό. Κύττα πὼς λάμπουνε! Τώρα φεύγουνε, πᾶνε σὲ μεγάλο ταξίδι, σὲ μιὰ χώρα μακρυνή· ὁ ἴσκιος

περπατεῖ ἀπάνου στὸ νερὸ μαζί τους· κάποιο φτερό πέφτει· θὰ βραδυᾷξῃ· θὰ πάντῃσουνε τὰ καίκια στάνοιχτὸ τὸ πέλαγο· θὰ δοῦνε τὰ φῶσια, θάκουσους νὰ τραγοῦδια τῶν ναυτῶν· οἱ ναῦτες θὰ τὰ κυτάνε ποὺ θὰ περνοῦνε· θὰ περάσουνε ξυστὰ στὰ παννιά· κάποιο θὰ σκοντάψῃ, θὰ πέσῃ κουρασμένο στὴν κουβέρτα. Ἐνα βράδυ, ἓνα σύννεφο κουρασμένο χελιδόνια θὰ πέσουνε ἀπάνου σὲ μιὰ βάρκα, σὰν κοπάδι ψαρόνια στὰ δίχτυα τῆς στεριάς, καὶ θὰ τὴ σκεπάσουν ὅλη. Οἱ ναῦτες δὲ θὰ τὰ πειράξουνε. Δὲ θὰ κουνηθοῦνε, γιὰ νὰ μὴν τὰ τρομάξουν· δὲ θὰ μιλήσουν, γιὰ νὰ τὰ φήσουνε νὰ κοιμηθοῦνε. Κ' ἐπειδὴ θῆναι ὡς καὶ στὸν τύπο τῆς ἄγκουρας καὶ στοῦ τιμονιῶ τὸ δοῖακι, ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἡ βάρκα θὰ μενιζῇ στὴν τύχη μὲ τὸ φεγγάρι. Μὰ τὴν α γή....

Ἄ! Ποιὸς σὲ φωνάζει;

(Κόβει στὴ μέση τὸν νεῖρο, ἀκούγοντας μιὰ ξένη φωνὴ ἀνάμεσα σὲς ροδodάρνες· κάνει νὰ φύγῃ).

— Γεῖά σου, γεῖά σου.

ΣΥΛΒΙΑ, (μὲ ἀγωνία). Εἶναι ἡ ἀδερφή μου. Μὴ φύγῃς, μὴν πᾶς ἄλλου, Σειρηνούλα. Μείν' ἐδῶ τρογύρω. Ἐρχεται ἡ Μπεάτα.

Η ΣΕΙΡΗΝΟΥΛΑ. — Γεῖά σου, γεῖά σου. Θὰ ξαναγυρίσω.

(Φεύγει πρὸς τὴ θάλασσα, χάνεται μέσα στὸ γαλάζιο καὶ στὸν ἥλιο).

(Στᾷλλο φύλλο τελώνει)

ΟΙ ΠΕΤΡΟΧΑΡΗΔΕΣ

(Γράμμα στὸν κ. Παντελὴ Χόρν).

Ἀθήνα 4 τοῦ Ἀλωνάρη 1908

Φίλε ποιητή,

Δὲν ξέρω ἂν παίρνω νὰ σοῦ γράψω κινημένος ἀπὸ κριτικὸ ἢ ἀπὸ κανένα, λυρικὸ μονάχα, ἐνθουσιασμό. Ξέρω πὼς δὲν εἶταν ἄρκετὸ χτέες τὴ νύχτα τὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ μου· χρειάζοταν κ' ἓνα στεφάνι δάφνινο νὰ παραστήσῃ τὴν ἐντύπωσή μου σωστά.

Οἱ Πετροχάρηδες μοῦ δώσανε τὴ μεγάλη τραγικὴ συγκίνηση ἀπὸ τὸ πρῶτο τέκνουμά της, σὰ μᾶς τοὺς διάβασες, ἐννοίωσα τί ἀξίζουν. Τώρα τοὺς εἶδα. Ἡ ἐντύπωσή μου καθαρώτερη, δυνατώτερη· συγκρατητὴ, σὰν τὴ πνοὴ τοῦ τραγικοῦ ποὺ φυσᾷ μέσα στὸ ἔργο σου ἀπὸ τὸν πρῶτο ὡς τὸ στερνὸ

τοῦ λόγου. Ἀπλὸ μαζί καὶ ζητητικὸ, χωρὶς κανένα φόρτωμα, μαζεμένο, λαϊκὸ μαζί καὶ ἀριστοκρατικὸ· ἔργο ρωμαϊκὸ, τραβᾷ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς ρωμιοσύνης, σὰν ὅλα τὰ ἔργα ποὺ βαραίνουν, πρὸς τὴν παγκόσμια διανοητικὴ συμπολιτεία. Ἀκουμπᾷ στὴ ζωὴ, περνᾷ ἀπὸ τὸν νεῖρο, φεύγει πρὸς τὴν ιδέα. Τὴ μεγάλη σου τέχνη τὴν ὑπώπευτῃκα ἀπὸ κάποιες σκηνὲς τοῦ Ἀνεχτίμητου. Νομίζω πὼς παρουσιάζεται τώρα ἡ τέχνη τοῦτῃ στοὺς Πετροχάρηδες πιὸ ἰσόρροπα, πιὸ πλαστικά. Οἱ ἥρωές σου, καὶ ἄνθρωποι καὶ σύμβολα. Πιὸ ἀνθρώπινη, καὶ θαυμαστὴ μ' ὅλη τῆς τῆς γυναικείας ἀδυναμίας, ἡ μητέρα, ἡ Πετροχάραινα—ὁ ἄντρας της, σκαλισμένος σὲ μάρμαρο· τὸ παιδί, ὁ κλέφτης, ἀλλάζει· ἡ ψυχολογία του δὲν εἶν' εὐκολόπιαστη· τρεμποαίξει· ταραίζει· ἀπορεῖς. Μὰ στὸ τέλος βλέπεις πὼς εἶναι κ' ἐκεῖνος ἓνα ὄργανο γιὰ νὰ δουλέψῃ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ τὴν ἐκλαψά καὶ τὸν κλέφτη. Σὲ κυριεύει ὁ ἔλεος καὶ ὁ φόβος τῶν ἀρχαίων. Ἡ, σοῦ ἔρχεται νὰ σταυροκοπηθῇς. Σῶσον ἐλῆσον! Ὁρησκευτικὴ ἡ ὁμορφάδα τῶν Πετροχάρηδων. Ἡ Μοῦσα τῆς ἀγωνίας σάλευε τὰ φτερά της ἀπάνου ἀπὸ τὸ ἔργο σου. Ὅσο γιὰ τὴν ὑπερούσια Μάρω, τί φωτοχειμαρρὸ ἀπὸ ποίηση μυστηριώδη ποὺ ἐξακοντίζει μέσα στὴ μιὰ τὴ νύχτα τὴν ἀτέλειωτη, ποὺ ξετυλίγεται τὸ δράμα, μὲ ὅλο τὸ μεγαλεῖο τῆς νύχτας! Καὶ κάποιες φράσεις, κάποια λόγια (ἐξαφνα ἡ λέξη κλεφτουριά, ἡ μοῖρα κτλ.) μὲ τί νόημα τίς γιομίζεις!

Ὅχι, ἐμένα, ἐμᾶς πρέπει νὰ συγχωροῦμε γιὰ τὰ πόχτημα. Νομίζω πὼς ταίριαζε μὲ τὰ λιγοστά τοῦτα ἄταχτα καὶ βιαστικὰ λόγια νὰ σ' εὐχαριστήσω γιὰ τὴ χαρὰ ποὺ μᾶς προξένησες. Πὼς νὰ μὴν πιστεῦω στὴ ζωὴ τῆς Τέχνης, στὴ νίκη τῆς γλώσσας ΜΑΣ, κάθε φορὰ ποὺ τέτοια ἔργα μᾶς προσφέρουνται, στὸ πείσμα τῶν λογιώτατων τῆς Βαβυλωνίας, τῶν ἀχρείων, τῶν στραβῶν, καὶ τῶν κάθε λογῆς κοντόφτων κι ἀναποφάσιστων!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΦΑΡΡΕΙΣ

Στὸν πολυτίμὸ μας συνιδεάτη
κ. Ph. Lebesgue.

— Θεορρεῖς πὼς δὲ μ' ἐκοίταξε
Ματιὰ ποιητικὴ;
Σιμά μου δὲν ἐγέλασε
Τὸ γέλι τοῦ γλυκύ;

Σὰ δέντρον ἐραγίστηκε, σὰν κυπαρίσσι πέφτει.
Ψηλὴ φωνοῦσαν ἐβγαλε σὰν παληκάρι ποῦ εἶταν.
— Ποῦ εἶσαι, καλέ μου ἀδερφέ, καὶ πολυλογασημένε;
Γύρουνε πίσω πάρε μου, κόψε μου τὸ κεφάλι.
Νὰ μὴν τὸ πάρ' ἡ παρὰ νὰ μὴν τὸ Γιουσοῦφ Ἀράπης,
Καὶ μοῦ τὸ πάρ' ὅτ' ἂν Γιάννινα, τοῦ Ἀληπασᾶ τοῦ [σκύλου].

Μὲ τὴν ἴδια ἐννοία παράγγελεν ὁ Κλέφτης καὶ τὸ θάψιμό του καταπῶς τὸ λαχταροῦσε.

Τριάντα χρόνια Ἀρματωλός, κ' εἴκοσι χρόνια Κλέφτης!
Καὶ τώρα μοῦρθε θάνατος, καὶ θέλω νὰ πεθάνω.
Κάμετε τὸ κιβόρι μου πλατὺ, ψηλὸ νὰ γίνη.
Νὰ στέκω ὀρθὸς νὰ πολεμῶ, καὶ δίπλα νὰ γεμίζω.

Τὸ Τραγοῦδι αὐτό, ποὺ μονάχα μέρος τοῦ βάλαιμε ἐδῶ, ἀναγκάστηκε ὁ Ἱστορικὸς νὰ μᾶς πῇ πὼς τρέλλανε τὸν κόσμον σὰν πρωτοπαγγέλθηκε σὲ Παρισιάνικο θέατρο μέσα, γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὴ μεγάλη ἀξία του! Καὶ στὰ καλλιτεχνικά του καὶ σ' ὅλα του, ἀπὸ ξένες βοήθειες πρόσμενε ἀκόμα τὸ Ἔθνος!

Ὅσο κι ἂν εἶτανε ἡ ζωὴ τους τῶν Κλεφτῶν ἄγρια κι ἀπολίτιστη, σπάνια τοὺς ἐβλεπε σκληροὺς ἐκ' αἱμοδόρους. Σκοτώνανε, ἀρπάζανε, κουρσεύανε τὸν χτρώ. Ἀπὸ Ἀσιατικούς ὅμως βαρβαρισμούς κι ἀπὸ

βασανίσματα δὲν ἐννοίωθε ἡ ψυχὴ τους.

Ἀπολίτιστη κ' ἡ λατρεία τους, ὅμως σοβαρὴ καὶ βαθιά. Κεραικάτικο δὲν κατεβαίνανε νὰ προσκυνήσουνε. Τὸ πολὺ βάζανε κάποτες Κλεφτοπάππα καὶ τοὺς λειτουργοῦσε σὲ κανένα ρημοκκλήσι. Τίς ἐπίσημες γιορτὲς τίς τελοῦσανε ψέλλοντας ἀτοὶ τοὺς ὅπως ὅπως μερικὰ Τροπάρια. Χέρι ὅμως νὰ βάλουνε σὲ ἱερὸ σκεῦος ἢ σ' ἀφιέρωμα, μὴτε νὰ τὸ συλλογιστοῦνε. Ὅσο γιὰ ἀλλαξοπιστία, αὐτὴ δὲ ποὺ καθὼς εἶδαμε ἀνοιξε βάραθρα καὶ βάραθρα μέσα σὲς χώρες, μὴτ' ἓνας τοὺς ποτὲς δὲν τὴν ἀσπάστηκε, πρὶν προτιμήσανε πάντα τὸ βασάνισμα καὶ τὸ θάνατο, κ' οἱ Ἀντροῦτσοι καὶ μύριοι ἄλλοι ποὺ ρωτηθήκανε ἂ θῆνε νὰ γλυτώσουνε τουρκεύοντας. Τὴν ἴδια τὴν ἀφυσίωση, τὸν ἴδιον «Ἱπποτισμό», ἔς τὸν ποῦμα, παρατηρεῖς καὶ στὴν ἀδερφωσύνη τους. Πολλὲς φορές μπορούσανε τὰ Παληκάκια νὰ φήσουνε τὸν ἄρχηγὸ καὶ νὰ σωθοῦνε. Πολλὲς φορές ἀπὸ δυὸ Κλέφτικα σώματα ποὺ πολεμοῦσανε Τούρκους, μπορούσε τὸνα νὰ ξεφύγῃ. Ὅχι ὅμως. Ἐμνησκε, κ' ἡ γλύτωνα, ἡ χαλνιότανε μαζί μὲ τᾷλλο.

Τέτοια εἶτανε ἡ Κλέφτικη ἡ ψυχὴ. Τέτοια ἡ δύναμη ποὺ φυλάχτηκε μέσα στὸ Ἔθνος, ὅστερ' ἀπ' ὅλα τὰ βασάνια κι ἀπ' ὅλες τίς ἀμαρτίες. Τέτοιο

τὸ ὕλικὸ ποῦ σκάρωσε κ' ἔφερε σὲ κάποιο τέλος τὸν Ἱερό τὸν Ἀγῶνα. Ζήτησε κι ὁ λεγόμενος ὁ «Λόγιος Ἑλληνισμός» κάτι νὰ κάμῃ. Ἐκάμε κάτι καὶ πιάστε ἀπὸ κάτι, μὲ τὸ νὰ βγῇκε ὁ δύστυχος νὰ σμιλῇ κι αὐτὸς στὸν ἀγῶνα. Θυσιάστηκε ἄδικα καὶ παρακάιρα στὸ Δραγατσάνι. Ζήτημα δὲν εἶναι πὼς ἂν ἐπαίρνε μαθήματα στὰ Κλέφτικα τὰ Πανεπιστήμια, θὰ μεγαλοργοῦσε κι αὐτός.

§ 19

Τὰ ἱστορικὰ τῶν Τραγουδιῶν.

Δὲ θὰ σταματήσουμε γιὰ νὰ κούσουμε καὶ τοῦ Φωριέλου τίς κρίσεις, τίς ἀληθινὰς καὶ τίς φιλοσοφικές, — ἐκεῖνες δὲ ποὺ ἔκαμαν τότες τοὺς δικούς μας καὶ τρέφανε τὰ μάτια τους κ' εἶδανε καὶ νοιώσανε τὸ εἰ θεσχυρὸ φυλάγανε μέσα καὶ μέσα στὰ σπλάχνα τους. Εἶδος τέτοια ἀνάλυση ἔγινε ποῦ ἔγινε παρὰ πᾶν. Ἀπλότερα ἴσως, μὰ τοῦλάχιστο ἀπὸ δικὴ μας ψυχολογία, κι ὅχι ἐπειδὴ ἔτσι τὰ βλέπουνε οἱ ἄλλοι. Μερικὰ ὡς τόσο ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ τῶν τραγουδιῶν ταίριαζει νὰ εἰπωθοῦνε ἐδῶ, μιὰ καὶ μιλοῦμε γιὰ τὴν Κλέφτικη τὴ ζωὴ.